

Výsledky zimního sčítání labutě velké (*Cygnus olor*) ve východních Čechách v letech 2001 a 2002

Results of the Mute Swan (*Cygnus olor*) winter census carried out in Eastern Bohemia during 2001 and 2002

David Rešl⁽¹⁾ & Jana Svobodová⁽²⁾

⁽¹⁾ Správa CHKO ČR, Kaplanova 1931, CZ-148 01 Praha 4; e-mail: resl@schkocr.cz

⁽²⁾ Lesnická fakulta ČZU, katedra ekologie, Kamýcká 957, CZ-165 21 Praha 6

Úvod

Labuť velká (*Cygnus olor*) je hojně rozšířena po celé Evropě, kde rovněž leží její zimoviště. Současné populace v ČR jsou z velké části stálé a přelety a případný tah jsou vázány na průběhu počasí. Kromě labutí hnízdících na našem území v ČR zimují ptáci i z okolních států, hlavně z Polska a Německa (HUDEC 1994). Nejvyšší počty labutí na tradičních zimovištích v ČR byly zaznamenány v prosinci a lednu, kdy bývají stojaté vody zamrzlé (např. BERGMANN & ŠIMEK 1994, PELLANTOVÁ 1998). Na našem území se labuť koncentrují především na nezamrzajících úsecích řek ve velkých městech (HORA 1995, 1996), kde nachází dostatečné množství potravy.

Věková struktura labutí na evropských zimovištích se výrazně mění jak v různých letech, tak i v průběhu zimy (JOZKOWICZ & WALASZ 1991, KURÉSOO 1991). Při zlepšení počasí dochází vždy k poklesu počtu dospělých jedinců, protože se dočasně přesouvají na svá rozmrzlá hnízdiště (JOZKOWICZ & WALASZ 1991).

Sčítání labutě velké ve východních Čechách proběhlo jako součást dvouletého cyklu sčítání labutí v České republice. Cílem bylo navázat na řadu sčítacích akcí, které probíhají v pětiletých periodách již od roku 1980 a přispět k poznání vývoje populace tohoto druhu v naší republice.

Metodika

Sčítání probíhalo dle metodiky používané v předchozích akcích na nezamrzlých vodních plochách a vodních tocích celé České republiky. V této práci jsou zpracovány výsledky sčítání na území bývalého Východočeského kraje. Zaznamenávaly se všechny přítomné labuť na lokalitě, přičemž se rozlišovali jednoletí a starší jedinci. Sčítání se konala o víkendů v polovině ledna vždy tak, aby termín byl shodný s mezinárodním sčítáním vodních ptáků, kdy se kontrolují naše významná zimoviště vodního ptactva. Ke sčítání byli osloveni ornitologové, ochránci přírody a další zájmové skupiny i jednotlivci, a také veřejnost.

Výsledky

V roce 2001 se labuť ve východních Čechách vyskytovaly na 19 lokalitách nebo úsecích vodních toků v celkovém počtu 385 jedinců. Z čehož bylo 111 labutí jednoletých (29%) a 274 starších jednoho roku (71%) (Tab. 1).

Nejpočetnější krajské zimoviště v tomto roce byly úseky Labe a Orlice v Hradci Králové a rybník Bajkal v Pardubicích (Tab. 2).

V roce 2002 bylo ve východních Čechách sečteno celkem 422 labutí na 22 lokalitách. Jednoletí ptáci tvořili 28 % (120 ex.) a starších jedinců bylo zjištěno 72 % (302 ex.) (Tab. 1). Zimoviště, na kterých se vyskytovalo nejvíce labutí, byly znovu úseky Labe a Orlice v Hradci Králové, rybník Bajkal v Pardubicích a také úsek Tiché Orlice v Chocni (Tab. 2).

Diskuze

V polovině ledna v roce 2002 se labuť vyskytovaly na nepatrně vyšším počtu lokalit než v předchozím roce, čemuž odpovídal i vyšší celkový počet zimujících labutí. Tento nárůst je však v protikladu se zjištěnými změnami mezi letními počty labutí v letech 2000 a 2001, kdy bylo ve druhém roce zaznamenáno o třetinu labutí méně (REŠL & SVOBODOVÁ 2003).

V obou letech vzniklo několik významných zimovišť, na kterých bylo soustředěno více než 75 % z celkového počtu labutí. Jednalo se především o tradiční místa zimování jako jsou úseky Labe a Orlice v Hradci Králové a rybník Bajkal v Pardubicích (HORA 1995, 1996). Navíc v roce 2002 vzniklo početné zimoviště na řece Tiché Orlice v Chocni.

V porovnání se zjištěnými letními počty labutí ve sledovaném území v letech 2000 a 2001 (SVOBODOVÁ & REŠL 2001, REŠL & SVOBODOVÁ 2003) došlo v obou následujících zimních obdobích k výraznému snížení celkového počtu labutí (o 20 až 50 %). Tento pokles mohl být způsoben nedostatečnou nabídkou vhodných míst k zimování, jež donutil východočeské labuť k přesunu na vzdálenější zimoviště za hranice kraje.

Ve srovnání s červnovými stavy labutí v roce 2000 poklesly v lednu 2001 počty jak dospělých, tak i jednoročních labutí přibližně ve stejném poměru (okolo 50 %). V následující zimě zůstal počet dospělých labutí stejný avšak u jednoročních jedinců byl zaznamenán shodný úbytek jako v předchozím roce (Obr. 1) (REŠL & SVOBODOVÁ 2003), z čehož by se dala očekávat změna podílu dospělců a mláďat na lednových zimovištích.

Nicméně zastoupení jednoletých jedinců ve východočeské populaci se pohybovalo v obou zimních obdobích nepatrně pod hranicí 30 %. V polské studii se věková struktura na zimovištích měnila během zimy v závislosti na průběhu počasí (JOZKOWICZ & WALASZ 1991).

Celkové počty zimujících labutí ve východních Čechách sice stouply, ale v porovnání s daty z let předchozích (HORA 1991, 1995, 1996) (Obr. 2) lze usuzovat, že od poloviny 80. let ve východočeské populaci k převratným změnám již nedochází a nedají se ani očekávat v letech následujících.

Poděkování

Sčítání labutí velkých ve východních Čechách se zúčastnili členové České společnosti ornitologické, Českého svazu ochránců přírody, mládežnických organizací, okresních úřadů, muzeí a další. Rádi bychom touto cestou poděkovali všem, kteří nám jakýmkoliv způsobem se sčítáním pomohli.

Souhrn

V polovině ledna 2001 bylo ve východních Čechách zaznamenáno 274 dospělých a 111 juvenilních exemplářů (dohromady 385 ex.) labutě velké (*Cygnus olor*) (Tab. 1). Největší shromaždiště se nacházela na řekách Labe a Orlice v Hradci Králové a na rybníce Bajkal v Pardubicích (Tab. 2). V následujícím roce 2002 bylo ve východních Čechách zaznamenáno o 37 jedinců více (tj. 302 dospělých a 120 juvenilních exemplářů, dohromady 422 ex.). Největší zimní shromaždiště byla opět na Labi a Orlici v Hradci Králové a na rybníce Bajkal v Pardubicích. Jedno nové shromaždiště vzniklo na Tiché Orlici u Chocně (Tab. 2).

Summary

In the middle of January 2001, 274 adult Mute Swans (*Cygnus olor*) and 111 juveniles (385 individuals in total) were recorded in eastern Bohemia (Tab. 1). The largest wintering sites of Swans were located on Labe and Orlice Rivers in Hradec Králové town and on Bajkal Fishpond near Pardubice town (Tab. 2). Next year, in January 2002, 37 individuals more (i.e. 302 adults and 120 juveniles, 422 individuals in total) were recorded (Tab. 1). The largest wintering sites were located on Labe and Orlice Rivers in Hradec Králové and Bajkal Fishpond as during the previous year, and a new one came to its existence on Tichá Orlice River in Choceň (Tab. 2).

Literatura

- BERGMANN P., ŠIMEK J., 1994: Výsledky mezinárodního sčítání vodních ptáků na Vltavě v Praze v zimních sezónách 1991/92 a 1992/93. *Zprávy ČSO*, 38: 9-13.
- HORA J., 1991: Základní informace o populaci labutě velké (*Cygnus olor*) ve Východočeském kraji. *Panurus*, 3: 89-106.
- HORA J., 1995: Lednové sčítání labutí v číslech. *Ptačí svět*, 2: 5.
- HORA J., 1996: Výsledky lednového sčítání labutí 1996. *Ptačí svět*, 3: 2.
- HUDEK K. et al., 1994: Fauna ČR a SR. Ptáci 1 (2. přepracované a doplněné vydání). *Academia, Praha*.
- JOZKOWICZ A., WALASZ K., 1991: Dynamics and age structure of wintering Mute Swans *Cygnus olor* in South Eastern Poland. *3rd International Swan Symposium, Oxford IWRB, Slimbridge*.
- KURESOO A., 1991: Present status of Mute Swans *Cygnus olor*, Whooper Swans *C. cygnus* and Bewicks Swan *C. bewickii* wintering in the Eastern Baltic region. *3rd International Swan Symposium, Oxford IWRB, Slimbridge*.
- PELLANTOVÁ J., 1998: Mezinárodní sčítání vodních ptáků na území České republiky v sezóně 1996/97. *Zprávy ČSO*, 46: 2-6.
- REŠL D., SVOBODOVÁ J., 2003: Výsledky letního sčítání labutě velké (*Cygnus olor*) ve východních Čechách v roce 2001. *Panurus*, 13: 57-63.
- SVOBODOVÁ J., REŠL D., 2001: Výsledky sčítání labutě velké (*Cygnus olor*) ve východních Čechách v roce 2000. *Panurus*, 11: 19-26.

Tab. 1: Počty labutě velké ve východních Čechách v polovině ledna v roce 2001 a 2002.

Tab. 1: Numbers of the Mute Swan in eastern Bohemia in mid-January in 2001 and 2002.

Rok/Year	Celkem/Total	Dospělci/Adults	Mládřata/Juveniles
2001	385	274	111
2002	422	302	120

Tab. 2: Největší zimní shromáždění labutě velké ve východních Čechách v roce 2001 a 2002.

Tab. 2: The largest wintering sites of the Mute Swan in eastern Bohemia in 2001 and 2002.

2001		2002	
Lokalita (okres)/ Locality (district)	Počet labutí/ Number of swans	Lokalita (okres)/ Locality (district)	Počet labutí/ Number of swans
Labe a Orlice v Hradci Králové (HK)	230	Labe a Orlice v Hradci Králové (HK)	187
ryb. Bajkal v Pardubicích (PU)	85	ryb. Bajkal v Pardubicích (PU)	73
		Tichá Orlice v Chocni (UO)	59

Tab. 3: Lokality s výskytem labutě velké ve východních Čechách v zimě 2001. A = Dospělci, J = Mláďata, S = Celkem.

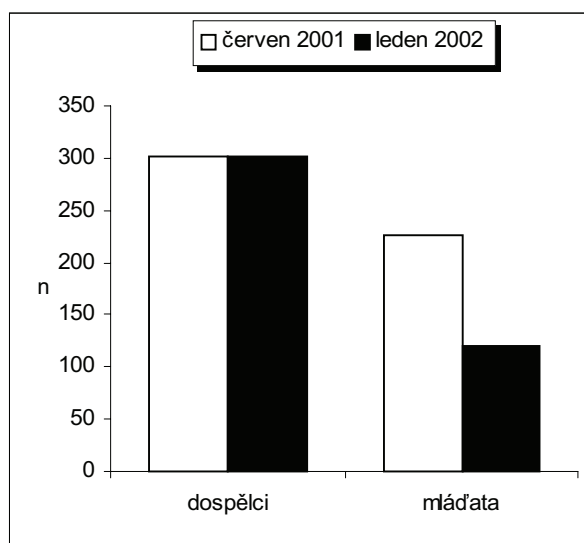
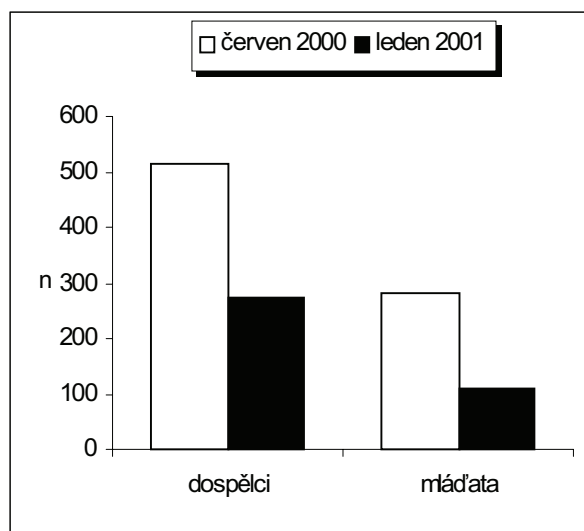
Tab. 3: Occurrences of the Mute Swan in eastern Bohemia in winter 2001. A = Adults, J = Juveniles, S = Total.

Okres/ District	Lokalita/ Locality	Poznámka/Notes	A	J	S	Sčítatel/Observer
CR	Běstvína	Třemošnice	5	4	9	Bárta
CR	Doubrava	Ronov nad Doubravou	2	0	2	Bárta
CR	Chrudimka	Chrudim	4	0	4	Cibulka, Lemberk
HB	Sázava	Dobrovítova Lhota - Ledeč	8	0	8	Lebeda
HK	Cidlina	Chlumeck nad Cidlinou	4	0	4	Urbánek
HK	Labe + Orlice	Hradec Králové	158	72	230	Svoboda, Černý, Koza
NA	Labe	Josefov	2	0	2	Diviš
NA	Metuje	Veselice	3	0	3	Diviš
PU	Bajkal	Pardubice-Polabiny	69	15	84	Vránová, Hampl, Lemberk
PU	Chrudimka	Matičíní jezero - soutok	1	0	1	Hampl, Lemberk
PU	Labe	Rosický most - zdymadlo	1	2	3	Vránová
PU	Labe	Mělické pís. - Velký písník	3		4	Žáková
RK	Horní zámecký r.	Opočno	2	0	2	Volf
SE	Jizera	Semily pod mostem	2	5	7	Škorpil
SM	Jizera	Semily	2	5	7	Jasso
SM	Jizera	Turnov	2	2	4	Jasso
SY	Opatovské r.	Opatov	0	1	1	Janoušek
SY	Smolenská př.	Smolná u Jevíčka	2	4	6	Malounek, Tuček
TU	Labe	Dvůr Králové	4	0	4	Malá
Celkem/Total			274	111	385	

Tab. 4: Lokality s výskytem labutě velké ve východních Čechách v zimě 2002. A = Dospělci, J = Mláďata, S = Celkem.

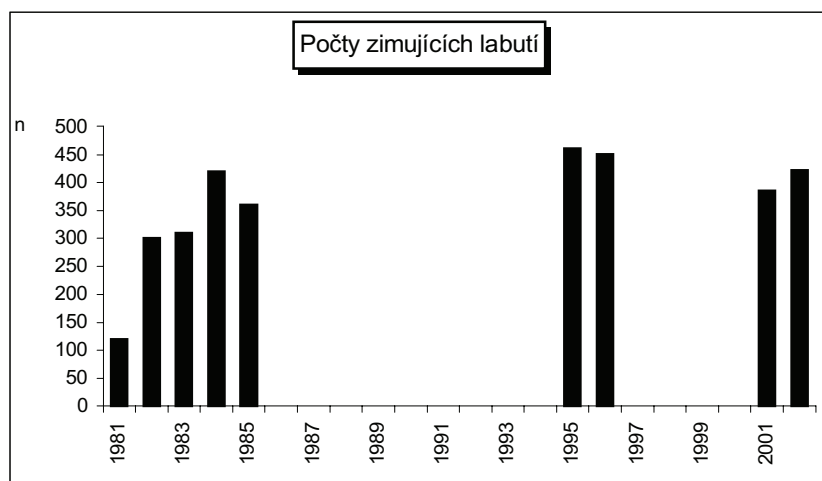
Tab. 4: Occurrences of the Mute Swan in eastern Bohemia in winter 2002. A = Adults, J = Juveniles, S = Total.

Okres/ District	Lokalita/ Locality	Poznámka/Notes	A	J	S	Sčítatel/Observer
CR	Běstvina	ryb. pod návsi	4	0	4	Višková, Bárta
CR	Hlinsko	Chrudimka	2	0	2	Bárta
CR	Chrudim	Chrudimka	2	3	5	Gutzerová
CR	Kunčí	ryb. v obci	2	0	2	Koberová
CR	Nové Hrady	Zámecký rybník	1	1	2	Makeš
CR	Slatiňany	Chrudimka	3	0	3	Koberová, Směšný
HB	Chotěboř	odkalovací nádrže ČOV	2	2	4	Málková
HB	Jeřišno	Doubravka	1	0	1	Bárta
HK	Hradec Králové	Labe+Orlice	141	46	187	Svoboda, Zajíc
NA	Hronov	Metuje	2	0	2	Diviš, Hanzl
NA	Jaroměř	Labe	1	0	1	Diviš, Waldhauser
NA	Veselice	Metuje	2	8	10	Diviš, Hromádkovi
PU	Němčice - Pardubice	Labe	19	8	27	Lemberk
PU	Pardubice - Polabiny	Bajkal	49	24	73	Horák, Vránová, Jakoubek, Janoušek, Franěk
PU	Pardubice - město	Labe	11	6	17	Lemberk, Jakoubek, Janoušek
RK	Opočno	Dolní zámecký ryb.	2	0	2	Volf
SM	Semily	Jizera	6	0	6	Štěpánek
SM	Turnov - Příšovice	Jizera	3	1	4	Mikus
TU	Dvůr Králové	Labe	3	0	3	Malá
TU	Úpice	Úpa	4	0	4	Paldrychová
UO	Choceň	Tichá Orlice	38	21	59	Urbánek, Svobodová
UO	Lanškroun	Krátký ryb.	4	0	4	Tomek
Celkem/Total			302	120	422	

Obr. 1: Srovnání počtu dospělců a jednoletých mláďat labutě velké v létě a zimě ve východních Čechách.

Fig. 1: Comparison of numbers of adults and one year old juveniles of the Mute Swan in eastern Bohemia in summer and winter.

Obr. 2: Vývoj počtu zimujících labutí velkých ve východních Čechách od roku 1980. V letech 1986 – 1994 a 1997 – 2000 nebylo sčítání prováděno.

Fig. 2: Development of numbers of wintering Mute Swans in eastern Bohemia since 1980.